

Yazar: Musa Yılmaz

*Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

M. Fuad Köprülü'nün Hayatı

Tarih, medeniyetlerin inşası için son derece mühim bir unsurdur. Tarihin kurucuları ise tarihçilerdir. Medeniyetler, oldukça özel ve yetkin tarihçilere ihtiyaç duymuşlardır. Bu yetkin insanların etki alanı, sadece kendi asırlarını değil, sonraki asırları da kapsar. İşte bu etkili insanların en kıymetlilerinden biri Mehmed Fuad Köprülü'dür. Köprülü, Türk siyasi hayatı için hiç de parlak olmayan 19-20. asırlarda yaşamıştır. 19. asırdan itibaren bir çöküş dönemine giren Osmanlı Devleti'nde, milliyetçi ayaklanmalar baş göstermiş, çeşitli reform hareketleriyle imparatorluğun ayakta kalmasına çalışılmıştır. Fakat 20. asırdaki Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı, Osmanlı'nın belini bükmüştür. Fakat ne büyük bir tezattır ki aynı dönem Türk entelektüel hayatı açısından oldukça canlı bir devir olmuştur. Buradan doğan münevver zümre, bugünüme dahi tesiri devam eden birçok hareketin öncüsü olmuştur.

Fuad Köprülü 4 Aralık 1890'da Sultanahmet'te Halid Ağa konağında dünyaya geldi. Annesinin adı Hatice, babasının adı ise Faiz Bey'dir. İlk eğitimini Ayasofya Merkez Rüştiyesi'nde, daha sonra Mercan İdadisi'nde almıştır. İstanbul Üniversitesi'nin hukuk mektebine girmiş fakat okuldaki hocalarının kendisine yeterli gelmemesinden dolayı üçüncü yılında okulu bırakarak kendini eğitmeye başlamıştır.[1] Köprülü'nün kendini yetiştirmesinde, babasının ve kitaplığının rolü çok büyüktür. Kendisini yetiştiren Köprülü, Fransızca, Arapça, Farsça dillerini öğrenmiş hatta kendi erken devirlerinde sosyolojiye olan ilgisinden dolayı Gustave Le Bon'dan tercüme yapmıştır.[2]

Köprülü'nün zihin dünyasını inşa eden önemli isimler vardı. Recaizade Mahmut Ekrem'in telkinleriyle edebiyat tarihine ilgi duymuş ve Şeyh Galip'in biyografisini yedi makale ile kaleme almıştır. Fakat Köprülü'nün zihin dünyasını inşa eden en önemli fikir milliyetçilik, mütefekkir ise Ziya Gökalp'tir.[3] Ziya Gökalp kendi devrinin milliyetçi tarihçi ve sosyoloğudur. Gökalp'in, Köprülü'nün neredeyse bütün bir hayatına tesiri olmuştur. Bunu en bariz şekilde onun tarihçiliğinde görürüz. Köprülü, İttihatçıların da desteğiyle milliyetçi Hak gazetesinde başmakaleler kaleme almıştır. Başka milliyetçi dergilerde de çeşitli makaleler kaleme almış ve yirmi üç yaşında İstanbul Üniversitesi'nde kürsü sahibi olmuştur. Bu hadiseden bir ay önce, "Türk Edebiyatı'nda Usul" adlı büyük makalesini kaleme alarak hem kendisinin ne kadar yetkin olduğunu göstermiş hem de verilen makamın ne kadar hak olduğu görülmüştür.[4]

Köprülü, Cumhuriyet yönetimi esnasında ilmi hayatına devam etmiş ve çeşitli dersler vermiştir. 1925'te ilahiyatta Türk Din Tarihi, 1923-1929 Mükiye'de Siyasi Tarih, 1926-1929'da Sanayi-i Nefise'de Medeniyet Tarihi dersleri vermiştir[5]. Köprülü daha sonraki dönemlerinde siyasete atılmış Demokrat Parti'de Hariciye Vekili olmuş, 1956'da siyaseti bırakmıştır. 1960 darbesinde yargılanmış ve darbeden sonra 1966'da vefat etmiştir.

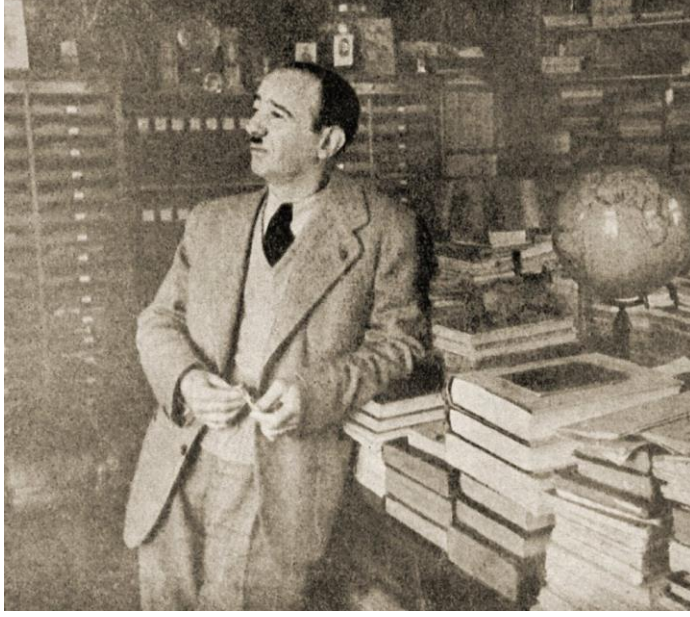

Eserleri

Köprülü, hayatı boyunca birçok esere imza atmış, makaleler, kitaplar kaleme almış, alanında saygın öğrenciler yetiştirmiştir. Köprülünün bazı eserlerine değinmek gerekirse; bunlardan ilk bahsedeceğim “Türk Edebiyatı’nda İlk Mutasavvıflar” eseridir. Bu eser, metodolojisiyle Türk tarihçiliğinde önemli bir yer tutar. Köprülü eserinde bir menkıbeden nasıl tarihsel verinin üretileceğini göstermiştir. Bunu yaparken öncelikle Ahmet Yesevi’nin ve Yunus Emre’nin menkıbevi hayatını incelemiş, ardından onların tarihsel veriler ışığında hayatlarına da eğilmiş ve onların kendinden sonraki devirlere olan tesirini ortaya koymuştur. Köprülü’nün eserinde anlatmak istediği ise Türklerin hangi kültürün tesiri altında olursa olsun kendi özünü ve kültürünü koruduğu şeklindedir.[6] Yazarın kapsam açısından denk sayılabilecek başka bir eseri ise “Türk Edebiyatı Tarihi” isimli eseridir. Köprülü, bu eserinde Türklerin İslam öncesinden itibaren ürettikleri eserleri, üretildikleri çağın gerçekliklerini merkeze alarak inceler. Köprülü için Anadolu özeldir. “Türkiye Tarihi” isimli eseri de bunun en somut örneğidir. Eser, Türklerin Anadolu’ya gelmelerinden öncesini ve Anadolu’ya gelişinden itibaren geçirdiği dönüşümü sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi açılardan incelemiştir. Aynı zamanda bu eser Mustafa Kemal Atatürk tarafından da övgüyle bahsedilmiştir.[7]

Köprülü’nün başka bir özelliği ise Batı’nın Türklere karşı geliştirdiği Oryantalist tutuma karşı verdiği ilmi mücadeledir. Bu mücadelenin ilk eseri ise “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu” isimli eserdir. Köprülü’nün 1934’te Fransa’da verdiği konferans dizisinden ortaya çıkmış olan bu eser, Osmanlı Devleti’nin nasıl ve hangi şartlar içinde kurulduğunu ortaya koymakta ve Osmanlı Devleti’nin Rum nüfusu birikimi üzerine kurulduğu fikrine karşı çıkmaktadır. Köprülü’nün diğer bir önemli eseri ise “Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri”dir. Bu eserde de Osmanlı müesseselerinin Türk-İslam geleneğinin bir devamı olduğu tezi öne sürülmektedir.

Köprülü'nün eserleri sıradan tarih kitapları gibi değildir. Gençliğinde sosyoloji ile ilgilenen Köprülü, bir hadiseyi bütün yönleriyle ele alabilme neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde değerlendirme imkanına sahiptir. Köprülü'nün tarihçiliği muasırlarından farklıdır. O, eserleri, yayınları ve bakış açısıyla Türkiye'de modern tarihçiliğin başlatıcısı olarak görülür.[8] Eserlerinde Gökalp gibi ulusçu bir zihniyet çerçevesinde, sosyoloji ilminden de faydalanarak geniş bir perspektifle ele almış ve Oryantalist bakış açılarına karşı şiddetli bir mücadele vermiştir. Kendi kuşağını ve sonraki kuşakları oldukça etkilemiş olan Köprülü'nün eserleri, Türk tarihçiliğinin temel taşlarından biri olma özelliğini taşıyor.

Dipnot

- [1] Ömer Faruk Akün, “Mehmed Fuad Köprülü”, DİA, XXVIII, s.471-486, s.471.
[2] Akün, “Mehmed Fuad Köprülü”, DİA, s. 472.
[3] Akün, “ Mehmed Fuad Köprülü” DİA, s. 474
[4] Akün, “Mehmed Fuad Köprülü” DİA, s. 475.
[5] Palabıyık, Hanefi, “Ord. Prof. Dr. Mehmed Fuad Köprülü'nün İlmî Hayatı ve “Türkiye Tarihi” Adlı Eseri Münasebetiyle” *Ankara Dergisi*, c.3, 2010 s. 10.
[6] Acun, Fatma, “Modern Türk Tarihçiliğinin Başlangıcı ve Mehmet Fuat Köprülü” S.65-81, *Türk Tarihçileri*, Pagem Akademi Yayıncılık, 2016 Ahmet Şimşek[Editör] S. 77; Palabıyık, Hanife, “Ord. Prof.”, s. 16.
[7] Palaabıyık, Hanefi, “Ord. Prof.” s. 18.